

MUSEO

rakentavan
keskustelun
paikkana

POSTIMUSEO
2024

SISÄLLYS

Demokratiaa rakennetaan arjessa ja ihmisten kohtaamisissa	4
1. KESKUSTELUJA DIGIARJESTA MUSEOSSA	6
Kupla x Sitra –hanke: Erätauko–keskustelumenetelmän testausta ja soveltamista	6
2. MUSEO RAKENTAVAN KESKUSTELUN JA DEMOKRATIAN VAHVISTAMISEN PAIKKANA	8
Erätauko menetelmänä museossa	10
Turvallisemmasta tilasta rohkeammaksi tilaksi	11
3. HANKKEEN AIKANA TOTEUTETUT KESKUSTELUT	13
Vinkkejä erilaisten keskusteluiden järjestämiseen	14
Klassinen Erätauko–keskustelu	14
Ajankohtainen Kupla – pop-up–keskustelu	15
Lyhyt opastus näyttelyyn keskustelun alustuksena	15
Etäkeskustelu	16
Striimattu keskustelu	16
Vuonna 2024 järjestetyt keskustelut	17
4. KESKUSTELUN JÄRJESTÄMINEN	18
Aikataulu	18
Suunnittelu	18

Opaskirjan teksti: Asla Heikkari

Sitran esipuhe: Jukka Vahti & Heikki Lauha

Saavutettavuus: Reetta Uusikulku

Taitto: Manu Pärssinen / Alasin Media Oy

Valokuvat: Wille Nyssönen

Englanninkielinen käännös: Silja–Maaria Aronpuro / Words&Things

Ruotsinkielinen käännös: Emma Rautiainen / Käännöskilpi

Opas on toteutettu osana Sitran rahoittamaa hanketta.

Opas perustuu Sitran kehittämään Erätauko–menetelmään, jota nykyisin kehittää Erätauko–säätiö. Kaikkiin Erätauon materiaaleihin voi tutustua osoitteessa www.eratauko.fi.

Muistiinpanot ja kirjaaminen	19
Alustus	19
Markkinointi ja kutsuminen	19
Osallistujien määrä	20
Viestintä keskustelijoille	20
Keskustelun järjestäjän muistilista	21
Ennen keskustelupäivää.....	21
Keskustelupäivänä	21
Keskustelun jälkeen.....	21
Esimerkkiaikataulu	22
Esimerkkikutsu.....	23
Yleisiä vinkkejä keskustelun järjestämiseen	24
Yhteistyökumppanit ovat vahvuus.....	26
Miten keskusteluja sidotaan enemmän museon toimintaan?	26
Erilaiset keskustelijat.....	27
5. MITÄ KESKUSTELUISTA SAATIIN IRTI?	29
Keskusteluissa syntyneitä oivalluksia	31
LÄHTEET	35

KIITOKSET

Sitra, Erätauko-säätiö, Kansalliset dialogit, Tampereen kaupunginkirjasto, keskustelijat, Museokeskus Vapriikki, keskustelujen vetäjät, Hyvin sanottu -hanke, alustuksien pitäjät, Sini Ojala / Lahden historiallinen museo, Kansallismuseo, Yle, Älykäs Tampere, Digi- ja väestötietovirasto

ISBN 978-952-5249-50-7 Verkojulkaisu
Julkaisija: Postimuseo

POSTIMUSEO

SITRA

Demokratiaa rakennetaan arjessa ja ihmisten kohtaamisissa

JUKKA VAHTI & HEIKKI LAUHA, SITRA

Demokratiaa haastetaan globaalisti monesta suunnasta. Demokratian elintila on kaventunut myös Suomen kaltaisissa vahvoissa demokratioissa. Suomen erityisinä haasteina ovat yhteiskunnallisen osallistumisen rapautuminen ja eriytyminen. Vaikka kansalaiset luottavat yhteiskunnallisiin instituutioihin, he eivät usko omaan vaikutusmahdollisuksiinsa. Valtaosa päättäjistä epäilee kansalaisten valmiuksia osallistua poliittiseen keskusteluun. Samaan aikaan suurin osa kansalaisista kokee yhteiskunnallisen keskustelun huonontuneen.

Demokratia toimii parhaiten silloin, kun ihmiset luottavat yhteiskunnallisten instituutioiden ja päätöksentekijöiden lisäksi omaan kykyihinsä ja vaikutusmahdollisuksiinsa sekä toisiinsa.

Yksi suurimpia demokratian voimavaroja on vapaus ajatella, sanoa ja kokoontua. Voimme rakentaa ja tarvittaessa myös haastaa hyvin luovillakin tavoilla yhteistä ymmärrystämme menneestä, nykyisestä ja tulevasta. Dialogin avulla pystymme yhdessä olemaan enemmän kuin osiemme summa. Nopeatempoisessa, limittyvien kriisien ja usein historiattomaltakin tuntuva ajassa tämä on entistä tärkeämpää.

Tulevaisuustalona Sitran keskeisenä tehtävänä on puolustaa ja uudistaa suomalaista demokratiaa. Katsomme, että edustuksellisen demokratian järjestelmässämme ja toimintavoissamme on monenlaisia uudistumisen tarpeita. Samalla pidämme tärkeänä, että kansalaisilla on paremmat ja monipuolisemmat mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin sekä osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Demokratia ei kuitenkaan ole vain poliittinen järjestelmä vaan myös elämäntapa, jota toteutetaan päivittäin monenlaisissa arkisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Museoiden rooli demokraattisen elämäntavan edistämässä ja toivottavien tulevaisuuksien kuvittelemisessä on aivan keskeinen. Yhtäältä museot pitävät yllä ja tekevät näkyväksi arvokasta kulttuuriperintöämme. Toisaalta museot toimivat tärkeinä arkisen elämän kohtaamisen ja dialogin paikkoina rakentaen luottamusta ihmisten ja yhteisöjen välillä.

Tätä vasten oli luontevaa käynnistää syksyllä 2023 yhteistyö Sitran ja Postimuseon välillä. Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä valtakunnallinen vastuumuseotehtävä Postimuseolle ja Tampereen historiallisille museoille on osoitus siitä, että digitaalisen viestinnän ja -elämän kulttuuriperinnön hoitaminen on arvokasta tässä ajassa. Samalla oli tärkeää luoda museoon uudenlainen kohtaamistila, jossa kansalaiset voivat lisätä ymmärrystään ja käydä dialogia digitaalisesta arjestamme sekä kehittyvän teknologian yhteiskunnallisista vaikutuksista.

Tämä opas tekee hyvin näkyväksi, miten rikasta, rakentavaa ja moniäänistä keskustelu on ollut. Olemme kannustaneet hankkeessa järjestetyissä keskusteluissa myös kuvittelemaan vaihtoehtoisia ja toivottavia tulevaisuuksia. Tulevaisuusajattelun taito on tärkeä demokratiataito, sillä jos emme sitä itse tee, joku muu hyvinkin kuvittelee ja myös toteuttaa tulevaisuudet puolestamme.

Digitalisaation ja limittyvien kriisien aikakaudella museoiden sivistys- ja demokratiatehtävä korostuu entisestään. Toivomme, että museot luovat jatkossa lisää tilaa rakentavalle yhteiskunnalliselle keskustelulle ja ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Kuten tämä hanke on osoittanut, kysyntää kyllä on.

1. Keskusteluja digiarjesta museossa

Rakentavat keskustelut yleisötyössä eivät ole uusi asia museokentällä, vaan niitä ovat hyödyntäneet toiminnassaan useammat museot Suomessa. Esimerkiksi Kansallismuseo¹, Arkkitehtuurimuseo², Kymenlaakson museo³ ja Lahden museot⁴ ovat järjestäneet rakentavia keskusteluja. Keskustelut eivät kuitenkaan ole kovin vanha tai vakiintunut tapa museoissa, joten Postimuseon hankkeen tarkoituksena on ollut kokeilla erilaisia versioita Erätauko-keskustelumenetelmästä ja kehittää niiden pohjalta opas ja malli siihen, miten keskusteluja voisi hyödyntää erityisesti museoissa. Tarkoitus on ollut löytää keinoja siihen, miten keskusteluja voisi järjestää tehokkaammin niin, että keskustelut palvelevat sekä osallistujia että museota eivätkä kuormita henkilökuntaa liikaa. Iso kysymys hankkeessa oli myös se, miksi keskusteluja pitäisi järjestää juuri museoissa. Mitä osallistajat saavat siitä irti verrattuna esimerkiksi siihen, että keskusteluja järjestettäisiin kirjastossa? Entä miten museo voi hyödyntää keskusteluja yleisötyössä ja sisäisesti? Voiko museo tarjota vain paikan keskusteluille ilman, että keskustelut ovat sidoksissa museon kokoelmiin ja näyttelyihin? Tämän oppaan tarkoitus on yrittää vastata näihin kysymyksiin, rohkaista muita järjestämään Erätauko-keskusteluja ja antaa vinkkejä siihen, mistä voi aloittaa tai jo aloitettua työtä jatkaa. Vuoden 2024 keskustelut liittyivät digitaaliseen arkeen paitsi aiheen ajankohtaisuuden niin myös Postimuseon ja Tampereen historiallisten museoiden uuden viestinnän, pelin, postin ja digitaalisen elämän valtakunnallisen vastuumuseotehtävän vuoksi.

Kupla x Sitra -hanke: Erätauko-keskustelumenetelmän testausta ja soveltamista

Postimuseolla käynnistyi joulukuussa 2023 Sitran rahoittama hanke, jonka aikana museo järjesti Erätauko-menetelmällä keskusteluja yhdessä Mediamuseo Rupriikin ja Suomen pelimuseon kanssa museon uudessa kohtaamispaikka Kuplassa. Kohtaamispaikka Kupla aukesi helmikuussa 2024 ja se on tilana suunniteltu nimenomaan keskustelujen ja museokävijöiden kohtaamisen paikaksi. Toiveemme on, että hankeemme opit rohkaisivat myös muita museoita järjestämään yhteiskunnallisia keskusteluja ja tarjoamaan näin tilan demokratian ja luottamuksen lisäämiselle.

Hankkeen käynnistyttyä joulukuussa 2023 löimme lukkoon seuraavan kevään keskustelujen päivämäärät ja aloimme työstämään niitä tarkemmin. Samaan aikaan aloimme kutsua osallistujia ensimmäisiin keskusteluihin. Tässä vaiheessa olimme jo suunnitelleet, että pitäisimme keskusteluja sekä kahden tunnin mittaisina, Erätauko-

---

1 <https://www.eratauko.fi/kansallismuseo/>

2 <https://www.mfa.fi/museo-dialogissa/>

3 <https://vellamo-kanava.fi/milta-teollisuus-tuntuu/>

4 <https://www.lahdenhistoriallinen.fi/tee-ja-koe/muistamo/>

kaavan mukaan etenevinä keskusteluina, että Ajankohtainen Kupla -nimellä kulkevana pop-up-keskusteluina. Jälkimmäisten ajankohdaksi valikoitui perjantai-iltapäivä, jolloin museoon on ilmainen sisäänpääsy. Kaikki keskustelut olivat osallistujille ilmaisia.

Järjestimme kevään 2024 aikana helmikuusta toukokuuhun keskusteluja pääasiassa Postimuseon kohtaamispaikka Kuplassa, mutta yhden keskustelutyöpajan pidimme EMYA2024-konferenssissa Portugalissa. Yksi keskustelu oli osa kevään 2024 Kansallisia dialogeja, joten keskustelun aihe linkitettiin kevään Kansallisten dialogien teemaan ”turvallisuus ja luottamus”. Kansallisten dialogien muistiinpanoista koostettiin yhtenäinen yhteenveto⁵, jolloin eri toimijoiden keskustelujen kokemukset kootaan yhteen laajemmaksi kokonaisuudeksi.

Pidimme keskusteluista tauon kesä- ja heinäkuussa. Toisen keskustelutarjan järjestimme syksyllä elokuusta marraskuulle. Syksyn 2024 keskusteluista yhden järjestimme Hyvin sanottu -keskustelufestivaalilla Lahdessa ja yhden ”NEMO – Can we talk? Museums facing polarisation” -konferenssissa Romaniassa. Näiden lisäksi syksyllä kokeilimme myös etäkeskustelua ja striimattua keskustelua.

Hankkeen aikana toteutimme lopulta 22 keskustelua, joista 10 oli kaikille avoimia Erätauko-keskusteluja, kuusi Ajankohtaista Kuplaa ja kuusi muunlaista Erätauko-keskustelun sovellutusta. Osallistujia oli yhteensä hieman alle 200

Yksi olennainen osa hanketta on myös tämä opas. Vaikka hankkeessa ei kehitetty uutta menetelmää vaan hyödynsimme jo olemassa olevaa menetelmää, niin hankkeen myötä saatujen oppien dokumentoiminen ja jakaminen hyödyttää toivottavasti myös tulevia keskusteluiden järjestäjiä.

---

⁵ <https://kansallisetdialogit.fi/wp-content/uploads/FINAL-Turvallisuus-ja-luottamus-kevat-2024.pdf>

2. Museo rakentavan keskustelun ja demokratian vahvistamisen paikkana

---

”Museo on yleishyödyllinen, pysyvä ja yhteiskuntaa palveleva instituutio. Se tutkii, kerää, säilyttää, tulkitsee ja asettaa näytteille aineellista ja aineetonta perintöä. Museot ovat yleisölle avoimia, saavutettavia ja inklusiivisia. Museot edistävät monimuotoisuutta ja kestävää kehitystä. Ne toimivat ja viestivät eettisesti ja ammattimaisesti, yhdessä yhteisöjensä kanssa. Museot tarjoavat monipuolisia oppimisen, ilon, pohdinnan ja tiedon jakamisen kokemuksia.”

– Museomääritelmä 2023, ICOM Suomen komitea

International Council of Museums julkaisi vuonna 2022 uuden museomääritelmän, joka on käännetty suomeksi 2023⁷. Määritelmässä korostuu museoin avoimuus, pysyvyys ja monipuolisuus niin edistäjänä kuin mahdollistajana. Museo on paikka, jossa tutkittua tietoa tuodaan kävijöille esille pyrkien palvelemaan mahdollisimman laajasti koko yhteiskuntaa. Tämä tekee museoista hyvän paikan keskusteluille: museo on kaikille avoin ja paikkana kannustaa dialogiin ja pohdintaan. Toki museoiden osalta on myös syytä tunnistaa se, etteivät kaikki ihmiset käy museoissa, eikä museo ole kaikille samalla lailla lähestyttävä paikka⁸. Tämä saattaa näkyä myös museon tapahtumissa, eli siten myös dialogeissa. Parhaassa tapauksessa dialogit kuitenkin houkuttelevat museoon sellaista väkeä, joka ei siellä yleensä käy. Museo voi myös tuntua lähestyttävämmältä paikalta, mikäli museon sisältöihin on itse päässyt vaikuttamaan esimerkiksi dialogien kautta.

Vuonna 2018 julkaistu Mahdollisuuksien museo – Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030 käsittelee myös museoiden muuttuvaa roolia⁹. Vuoden 2030 museo visioidaan aktiiviseksi toimijaksi, joka vahvistaa demokratiaa ja tarjoaa paikan avoimelle vuorovaikutukselle¹⁰. Demokratia ja yhdenvertaisuus ovat esillä myös uudessa museolaissa¹¹. Rakentavat keskustelut ovat yksi tapa, jolla museot voivat toteuttaa tätä uudistuvaa rooliaan yhdenvertaisuuden, yhteisöllisyyden ja demokratian tukijana. Museot tarjoavat paitsi paikan, niin myös konkreettisen mahdollisuuden ihmisille osallistua, tulla kuulluiksi ja kasvattaa rohkeuttaan osallistua jatkossakin yhteiskunnalliseen keskusteluun. Ottamalla perinteisten opastuksien ohelle ohjelmistoon keskusteluja museo tarjoaa paikan

---

6 <https://icomfinland.fi/museomaaritelma/>

7 <https://icomfinland.fi/museomaaritelma/>

8 Holm, Leskinen & Tyynilä 2017

9 Mattila 2018

10 Mattila 2018: 13

11 Museolaki 314/2019

pohdinnalle ja aktiiviselle osallistumiselle. Tällöin toki museon rooli tiedon antajana on pienempi, ja keskustelun vetäjällä on vähemmän kontrollia siitä, mitä tietoa keskustelussa nousee esille. Se, kuinka paljon keskustelun vetäjän pitää olla valmiina korjaamaan faktoja, kannattaa miettiä etukäteen: Missä tilanteessa asiaan kannattaa puuttua, antaako esimerkiksi keskustelijoiden ensin korjata toisiaan ennen kuin puuttuu asiaan? Keskustelun vetäjän rooli ei kuitenkaan ole olla tiedon oikeellisuuden välittäjä, vaan rakentavan keskustelun ylläpitäjä. Museoammattilaisena keskustelun vetäjällä on kuitenkin tuplarooli etenkin historiallisen tiedon paikkansapitävyyden puolustajana. Tätä asiaa on pohdittu myös Smithsonian julkaisussa¹².

Dialogeja on ollut käytössä museokentällä demokratian ja ymmärryksen lisääjinä ympäri maailmaa: Yhtenä esimerkkinä näistä on Sites of Conscience, jonka projektissa on luotu ”dialogin kaari” (The Arc of Dialogue)¹³. Tämän menetelmän avulla Yhdysvalloissa on järjestetty useissa museoissa keskusteluja¹⁴ ja luotu näyttelyiden oheen esimerkkidialogeja opettajille käytettäväksi opetuksessa¹⁵. Kiertävään näyttelyyn yhdistettyä, vaikeasta ja nykyhetkessäkin ajankohtaisesta aiheesta käytävää keskustelua puolestaan on käyty ”Race: Are we so different” -näyttelyn yhteydessä Yhdysvalloissa¹⁶. Museot voivat siten toimia kohtaamispaikkoina, joissa ihmiset pääsevät jakamaan kokemuksiaan ja ajatuksiaan nykyisyydestä, oppimaan lisää historiasta ja pohtimaan tulevaisuutta nykypäivän ja historian kokemusten pohjalta. Museo voi muistuttaa siitä, miten olemme päätyneet tähän hetkeen: kuinka nopeassa ajassa esimerkiksi digitaalinen kehitys on oikeasti edennyt ja kuinka historiasta löytyy yllättävänkin ajankohtaisia asioita.

Museot luottavat tutkittuun tietoon ja esittävät kokoelmiaan sen valossa. Museoiden toimikenttä kuitenkin kehittyy jatkuvasti, ja museot voivat näyttelyiden rinnalla tarjota paikan kohtaamiselle ja pohdinnalle. Menneisyyden muistelun ja historiantulkinnan rinnalle voi nostaa kokemuksia tästä hetkestä ja kuvitelmia tulevaisuudesta, jota rakennamme juuri nyt. Keskusteluissa museon ei tarvitse ottaa kantaa asioihin, vaan sen sijaan antaa tilaa rohkaista kävijöitä pohdintaan, vuoropuheluun ja sitä kautta oppimiseen oman kokemuspäivän laajenemisen myötä. Museo voi toimia alustana erilaisten ihmisten ja kulttuurien kohtaamiselle myös nykyhetkessä, ei vain paikkana nykyhetken ihmisten ja menneisyyden kulttuurien ja ihmisten kohtaamiselle. Kokemuspäivän laajentamisen myötä ihmisten ymmärrys toisista lisääntyy ja empatia vahvistuu myös nykyisten ihmisten kesken. Parhaimmillaan ihmiset löytävät keinoja vaikuttaa asioihin ympärillään ja sitä kautta tulevaisuususkon ja uskon demokratiaan lisääntyy. Museot voivat siten ottaa aktiivisemmän roolin tulevaisuuden kulttuuriperinnön luojina nykyhetken

---

12 <https://americanindian.si.edu/sites/1/files/pdf/education/NMAI-Americans-dialogue-toolkit.pdf>

13 <https://www.sitesofconscience.org/wp-content/uploads/2020/01/Sites-of-Conscience-Dialogue-Facilitation-and-Resources.pdf>

14 Venieri 2022

15 <https://americanindian.si.edu/nk360/pdf/Native-NY-Toolkit-Educators.pdf>

16 Venieri 2022

tallentamisen rinnalle¹⁷. Järjestämissämme keskusteluissa oli aina mukana historia ja menneisyys antamassa ymmärrystä siitä, mistä olemme tulleet. Samalla tulevaisuuden pohtiminen on ollut tärkeää jokaisessa keskustelussa. Museoiden erityinen supervoima keskustelujen osalta onkin menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden linkittäminen toisiinsa.

Erätauko menetelmänä museossa

Erätauko on rakentavan keskustelun menetelmä, jonka kehittämisestä vastaa Erätauko-säätiö. Rakentavia dialogeja voi toki käydä myös ilman, että hyödyntää Erätaukoa. Hankkeen osalta Erätauko-menetelmän käyttämisessä oli kuitenkin useita hyötyjä: Erätauolla on jo brändi, joten osa keskustelijoista tunnisti sen etukäteen tai pystyi katsomaan materiaaleja säätiön sivuilta. Museossa ei myöskään tarvinnut tehdä kertaalleen jo tehtyä työtä uudestaan, kun keskustelun järjestämiseen löytyy laajasti valmista materiaalia. Siksi oli helpompaa, että Postimuseon ja Vapriikin henkiökuntaa koulututtui Erätauko-keskustelun ohjaajiksi ja keskusteluissa hyödynsimme toimivaksi todettua menetelmää. Erätauko-säätiö kannustaa myös muokkaamaan keskustelumenetelmää sopimaan omaan tarpeeseen, joten menetelmä itsessään tarjoaa enemmänkin mahdollisuuksia kuin rajoituksia.

Erätauko-keskustelujen pohjalla on ajatus käydä rakentavaa yhteiskunnallista keskustelua siten, että osallistujat sitoutuvat yhteisiin pelisääntöihin¹⁸ ja puhuvat omasta kokemuksestaan. Oman kokemuksen kautta puhuminen on erityisen tärkeää pitää mielessä koko keskustelun ajan, koska mielipiteitä ja ”olen kuullut, että joku sanoi” -argumentteja vastaan on helppo lähteä kinastelemaan, mutta toisten kokemuksia on vaikeampi mitätöidä. Erätauossa keskustelun vetäjän on erityisen tärkeää pitää huolta siitä, että keskustelun aluksi asettaa raamit myös omalle työskentelylleen: vetäjä on vastuussa siitä, että sääntöjä noudatetaan. Hänellä on myös valta katkaista keskustelu ja ohjata sitä yhteisesti sovittuun suuntaan, eli tässä tapauksessa kohti kokemuksia, ei mielipiteitä. Keskusteluun tulijoille on siksi tärkeää myös sanoittaa ääneen, että he tulevat keskusteluun edustamaan itseään ja omia kokemuksiaan. Esimerkiksi tutkijoille voi olla haastavaa jättää tutkijan tai asiantuntijan rooli syrjään, mutta lopulta kokemuksista puhuminen voi olla myös vapauttavaa. Ketään ei tarvitse Erätauko-keskustelussa yrittää vakuuttaa siitä, että oma mielipide on oikea, vaan tarkoitus on vain kuunnella muiden kokemuksia ja oppia sitä kautta lisää itsestään ja muista.

Kävijöille toteutettujen keskustelujen lisäksi Erätauko-keskustelut toimivat myös museon sisäisenä voimavarana. Erilaisista aiheista, myös aivan työhön liittymättömistä, käydyt keskustelut auttavat luomaan parempaa työilmapiiriä, kun työntekijät pysähtyvät hetkeksi kuuntelemaan toisiaan ja oppimaan uutta toisistaan.

---

¹⁷ Paaskoski ym. 2022: 15

¹⁸ <https://www.eratauko.fi/tyokalu/rakentavan-keskustelun-pelisaannot/>

Keskusteluja on mahdollista hyödyntää myös esimerkiksi näyttelysuunnittelun tukena, koska sitä kautta kaikki pääsevät ääneen asemasta ja persoonasta riippumatta. Tätä kautta näyttelyynkin voidaan saada talon sisältä uusia näkökulmia.

Erätaun yksi suurimmista vahvuuksista on anonyymi tai lähes anonyymi keskustelu. Keskustelijat jättävät tittelinsä syrjään ja esittäytyvät lähtökohtaisesti pelkällä etunimellään. Vaikka keskustelu kirjattaisiin, ei kirjaukseen laiteta ylös, kuka sanoi ja mitä. Keskustelun aikana myös vetäjä muistuttaa, että kyseessä on luottamuksellinen keskustelu: keskustelijat voivat siis kertoa olleensa keskustelussa ja kertoa keskustelun aiheesta, mutta suorat lainaukset tai keskustelun osallistujien nimet jäävät vain keskustelijoiden itsensä tietoon. Tämä vapauttaa ihmiset puhumaan kokemuksistaan vapaammin.

Turvallisemmasta tilasta rohkeammaksi tilaksi

Keskusteluissa on noudatettu Kohtaamispaikka Kuplaa varten tehtyjä turvallisemman tilan periaatteita¹⁹. Toki Erätauko-keskustelun säännötkin ohjaavat kohti tasa-arvoista ja toisia kunnioittavaa ilmapiiriä, mutta keskustelujen osalta on tärkeää, että sääntöihin on yhdessä sitouduttu etukäteen. Tämä antaa myös keskustelun vetäjälle sekä vastuun että velvollisuuden pitää huolta sääntöjen noudattamisesta. Suomenkielisissä keskusteluissa termistä ”säännöt” ei noussut esille kysymyksiä, mutta englanninkielisessä keskustelussa termi ”rules” pisti eri tavalla silmään ikään kuin rajoittavana terminä. Yksi vaihtoehto olisi käyttää englanniksi termiä ”guidelines” sanan ”rules” sijaan, jotta sanan merkitys hieman pehmentyisi. Samoin nykyisin yleistyneet turvallisemman tilan periaatteet kannattaa miettiä erikseen keskusteluja varten: on tärkeää, että kaikilla on turvallinen olo olla oma itsensä keskusteluissa, eikä loukkaavaa kielenkäyttöä tule sallia. Kuitenkin vaikeista aiheista keskusteleminen voi olla haastavaa ilman, että se aiheuttaa epämukavuutta keskustelijoille. Sopivasti omalle epämukavuusalueelle astuminen voi opettaa enemmän asioita kuin hyvin samanmielisten kanssa keskusteleminen, joten keskustelujen yhteydessä saattaa olla tarpeen puhua myös ”rohkeammasta tilasta”.

Rohkeamman tilan käyttömahdollisuuksia on tutkittu esimerkiksi Yhdysvalloissa, missä rohkeampaa tilaa on hyödynnetty yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta (social justice) käsittelevissä keskusteluissa²⁰. Keskusteluissa nähtiin, että omien etuoikeuksien tunnistaminen ja vaikeiden asioiden käsittely vaatii jonkinlaista epämukavuuden sietämistä, ja siten se ei enää mene suoraan turvallisen käsitteen alle olettaen, että turvallinen määritellään siten, että kaikilla on mukava olla.

Näitä ”rohkeamman tilan” periaatteita on mahdollista yhdistää myös turvallisemman tilan periaatteisiin. Kohtaamispaikka Kuplan turvallisemman tilan periaatteet kannustavat nimenomaan siihen, että voimme olla rakentavasti eri

---

¹⁹ <https://www.postimuseo.fi/tule-meille/turvallisemman-tilan-periaatteet/>

²⁰ Arao & Clemens 2013

mieltä ja että voimme oppia toisiltamme, sillä emme voi olettaa kenenkään tietävän ja osaavan samoja asioita jo valmiiksi. Keskusteluissa on tärkeää, että säännöt takaavat kaikille turvallisen tilan osallistua, mutta myös mahdollisuuden erehtyä ja oppia. Siksi rohkeamman tilan periaatteiden sovittaminen yhteen turvallisemman tilan periaatteiden kanssa voi olla hyödyllistä keskusteluja ajatellen.

Turvallisuuden, mukavuuden ja epämukavuuden välillä saattaa olla hankala tasapainoilla, joten keskustelun vetäjän on tärkeä avata keskustelun säännöt ja pitää myös huolta siitä, että sääntöjä ja keskustelun periaatteita noudatetaan. Keskustelun vetäjä ei osaa kuitenkaan lukea ajatuksia, joten keskustelijoita voi kannustaa sanoittamaan asioita ja tarttumaan hankaliin aiheisiin antaen keskustelijoille kuitenkin tilan kieltäytyä menemästä syvemmälle aiheeseen. Vetäjälle itselleen turvallisuutta ja rohkeutta luo se, että keskustelun aluksi kertoo, että vetäjänä voi tarvittaessa katkaista keskustelun. Tällöin keskustelijoiden on helpompi suhtautua asiaan hyväksyen, kun keskustelun vetäjän rooli on selkeä alusta asti.

3. Hankkeen aikana toteutetut keskustelut

Alkuvaiheessa hankkeessa päätimme testata kahta keskustelumallia, klassista Erätauko-keskustelua ja ”Ajankohtainen Kupla” pop-up-keskustelua. Klassisessa Erätauko-keskustelussa keskustelijat ilmoittautuivat keskusteluun etukäteen, ja kahden tunnin keskustelu eteni Erätauko-säätiön sivuilta löytyvän kaavan²¹ mukaan. Keskusteluun kuului alustus joko keskustelun vetäjän pitämänä tai ulkopuolisen alustajan toteuttamana. Ulkopuolinen alustaja jäi osassa keskusteluissa mukaan keskusteluun, osassa alustus toteutettiin etänä ja alustaja poistui alustuksen jälkeen. Alustuksena käytettiin esimerkiksi pätkää Kouluradion ohjelmasta sekä kokemusasiantuntijan tai tutkijan puheenvuoroa. Alustuksen tyylistä riippumatta sen tarkoitus oli johdattaa keskustelijat pohtimaan aihetta uudesta näkökulmasta ja antaa aineksia tulevaan keskusteluun. Sama ryhmä pysyi koko keskustelun läpi alustuksesta kiitoksiin paikalla. Osallistuminen oli keskustelijoille ilmaista, ja kaikki saivat kiitokseksi Vapriikin vapaalipun.

Ajankohtainen Kupla -keskustelut sen sijaan toteutimme kevennetyillä Erätauko-säännöillä ja pop-up-hengessä: keskustelut ajoitimme museon ilmaisen sisäänpääsyn aikoihin, ja keskustelijat saattoivat tulla ja mennä koko kaksituntisen keskustelun ajan. Keskustelun aiheen valitsimme viikkoa aiemmin pääasiassa kulloinkin mediassa puhututtaneista aiheista. Aiheen ilmoitimme sosiaalisen median kanavissa ja nettisivuilla. Itse keskustelussa ei ollut varsinaista alustusta, vaan keskustelun pohjana toimi lehtiartikkeli tai kaksi, jotka olivat tarjolla tulostettuina versioina keskusteluun myöhemmin saapuville. Ajankohtaiseen Kuplaan ei kutsuttu keskustelijoita, vaan kuka tahansa museokävijä saattoi hypätä mukaan keskusteluun.

Keskustelun vetäjältä Ajankohtainen Kupla vaatii tavallaan enemmän, sillä etukäteen ei ole tietoa keskustelijoiden määrästä. Vetäjän oli oltava valmis lennosta selittämään, mistä puhutaan ja mitkä säännöt ovat. Sääntöjen tulostaminen tai laittaminen näytölle helpotti tätä, mutta jotta keskusteluun olisi helppo lähteä mukaan, on vetäjän silti hyvä huomioida uusi tulija ja kerrata hieman, mistä on juuri keskusteltu. Vetäjän on oltava myös valmis ottamaan itse aktiivisempi rooli keskustelussa, koska keskustelijoita saattaa olla paikalla vain muutama. Ajankohtaisen Kuplan kaltainen pop-up-keskustelu vaatii silti huomattavasti vähemmän resursseja etukäteen, ja sen voi toteuttaa lyhyessäkin ajassa. Sen sijaan keskustelun aikana se vaatii enemmän joustavuutta keskustelun vetäjältä.

Klassinen Erätauko-keskustelu vaatii puolestaan enemmän valmistautumista: ihmiset eivät välttämättä löydä tietoa tapahtumasta sosiaalisesta mediasta tai nettisivuilta, joten keskustelijoita joutuu lähestymään kutsuilla. Henkilökohtaiset kutsut toimivat

---

²¹ <https://www.eratauko.fi/tyokalu/keskustelun-vaiheet-ja-tavoitteet/>

parhaiten, näistäkin erityisesti sellaiset, jotka tulevat tutulta henkilöltä. Kutsuprosessin keventämiseksi erilaiset yhteistyötahot osoittautuivat käteväksi: sen sijaan, että järjestäjä yrittäisi lähestyä yksittäisiä henkilöitä, toimivat asiasta innostuneet kontaktihenkilöt parhaana linkkinä keskustelun järjestäjän ja potentiaalisen keskustelijan välillä. Esimerkiksi sen sijaan, että tavoittelisi nuoria suoraan, kannattaa innostaa opettajia tai nuorten harrastusten ohjaajia välittämään sanaa eteenpäin.

Näiden lisäksi toteutimme keskusteluja myös valmiille ryhmille, työpajamuotoisena EMYA2024- ja NEMO-konferensseissa, pop-up-keskusteluna Hyvin sanottu -keskustelufestivaalilla Lahdessa ja osana Kansallisia dialogeja. Etenkin Kansallisten dialogien ja Hyvin sanottu -keskustelufestivaalin perehdytykset antoivat uusia ajatuksia ja vinkkejä keskustelujen toteuttamiseen. Osallistuminen Kansallisiin dialogeihin tarjosi myös mahdollisuuden varmasti todeta keskustelun yhteenvedon päätyvän päätöksenteon tueksi, koska kaikki Kansallisten dialogien kirjaukset kootaan yhteen yhteiseksi yhteenvetoraportiksi. Yksi keskustelu pidettiin etänä ja ”Saavutettavuus digitaalisilla alustoilla” -keskustelu striimattiin Yle Areenaan.

Vinkkejä erilaisten keskusteluiden järjestämiseen

KLASSINEN ERÄTAUKO-KESKUSTELU

- Valitse keskustelun aihe ja aika. Mieti, kenelle keskustelu on tarkoitettu – onko aihe kaikkia koskettava, vai koskettaako se ensisijaisesti jotain tiettyä kohderyhmää? Tietylle kohderyhmälle suunnattuun keskusteluun on helpompi miettiä kutsuttavia kuin kaikkia koskettavaan. Kaikkia koskettavissa aiheissa kannattaa myös korostaa sitä, ettei tarvitse olla aiheen asiantuntija, jotta voi tulla paikalle. Esimerkiksi digiaiheet, kuten tekoäly, kiinnostavat kyllä ihmisiä, mutta monet eivät usko tietävänsä tarpeeksi, jotta voivat keskustella aiheesta. Juuri heitä kannattaa kuitenkin rohkaista mukaan, jotta keskustelijoiden joukko monipuolistuu ja rohkeus keskustella lisääntyy.
- Laadi kutsuteksti ja keskustelun otsikko sekä kuvaus. Hyvä otsikko on napakka, mutta herättää lukijassa kysymyksiä ja ajatuksia.
- Haluatko keskustelusta muistiinpanot? Keskustelulla kannattaa silloin olla erillinen henkilö kirjaamassa muistiinpanoja tai nauhuri tallentamassa keskustelun. Ihminen kirjaa nauhuria hitaammin, mutta ihmiskirjuri ei ainakaan jää vahingossa pois päältä. Nauhoittaminen voi myös saada keskustelijat varautuneemmiksi. Nauhoituksen litteroinnissa meni myös kokemuksemme mukaan enemmän aikaa kuin muistiinpanojen puhtaaksikirjoituksessa.
- Kerro kutsussa, onko paikalla yleisöä.
- Kutsu ihmisiä henkilökohtaisesti mukaan! Näin saat varmasti keskustelijoita paikalle.

AJANKOHTAINEN KUPLA – POP-UP-KESKUSTELU

- Päätä keskustelun aihe ja aika. Klassisen keskustelun tapaan mieti kohderyhmä, otsikko ja kuvaus. Yksinkertaisempi aihe on parempi, koska keskustelijat voivat tulla ja mennä kesken keskustelun.
- Keskustelupäivänä varaa yksinkertaistetut säännöt sekä jokin aiheeseen liittyvä materiaali, kuten lehtiartikkeli, esille.
- Järjestä tuolit rinkiin, poista pöydät keskeltä. Jätä muutama kulkuaukko, jotta ihmisten on helppo liikkua.
- Varmista, että ringissä on aina tyhjä paikka, jotta se kutsuu osallistumaan. Kun uusi keskustelija liittyy mukaan kertaa lyhyesti, mistä olette puhuneet.

AJANKOHTAISEN KUPLAN SÄÄNNÖT

1. **Kuuntele toisia, älä keskeytä tai käynnistä sivukeskusteluja.** (Erätauco-säännöistä)
2. **Kerro omasta kokemuksesta.** (Erätauco-säännöistä)
3. **Liity toisen puheeseen ja käytä arkikieltä.** (Erätauco-säännöistä)
4. **Ole läsnä.** (Älä vastaa kännykkään)
5. **Paikalla ei tarvitse olla koko aikaa, mukaan voi tulla ja keskustelusta lähteä kesken.**

LYHYT OPASTUS NÄYTTELYYN KESKUSTELUN ALUSTUKSENA

- Tällaisen keskustelun voi järjestää joko pop-up-keskusteluna tai klassisena keskusteluna. Tilaisuuden voi siten ilmoittaa joko ennakoilmoittautumista vaativana tapahtumana tai kaikille avoimena opastuksena kertoen kuitenkin, että sen jälkeen ohjelmassa on keskustelua aiheesta.
- Mieti näyttelyn sisällöistä sellaiset asiat, jotka kannattaa nostaa esille keskustelua varten. Mitä kysymyksiä näyttelystä voisi nostaa keskusteluun, mitkä asiat koskettavat meitä tällä hetkellä?
- Esimerkiksi radion historiaa Suomessa käsittelevässä Radioaallon harjalla -näyttelyssä voi herätellä sekä nostalgisia radiomuistoja että saada keskustelijat pohtimaan sitä, miten ihmiset suhtautuvat nykypäivänä uuteen teknologiaan verrattuna uuden teknologian tulemiseen historiassa, tai mitä merkitystä varautumisella on nykyisessä maailmantilanteessa.

ETÄKESKUSTELU

- Erätauko-säätiö on luonut hyvät ohjeet etäkeskustelua varten²². Näiden lisäksi teimme muutamia omia lisäyksiä.
- Muistutimme keskustelun osallistujia, että tarkoitus ei ole etsiä oikeita vastauksia, joten asioita ei tarvitse etsiä esimerkiksi Googlasta keskustelun aikana.
- Sähköpostit ja muut ilmoitukset kannattaa laittaa pois päältä keskustelun ajaksi. Etänä osallistujat ovat tietokoneella, joten monen asian hoitaminen yhtä aikaa on houkuttelevampaa kuin lähikeskustelussa.
- Jätimme chatin käytön pois keskustelusta, jotta sinne ei syntyisi sivukeskusteluita. Chat voi kuitenkin olla joissain keskusteluissa tarpeen, jotta kaikki pääsevät matalammalla kynnyksellä ääneen.
- Keskustelulla oli kirjuri, joka toimi myös teknisenä tukena osallistujille. Näin keskustelun vetäjä sai keskittyä vain keskusteluun.

---

22 <https://www.eratauko.fi/tyokalu/etatauko-valmistautuminen-etakeskusteluun/>

STRIIMATTU KESKUSTELU

- Striimasimme keskustelun ”Saavutettavuus digitaalisilla alustoilla” Yle Areenaan. Tämä oli osa Yle julkaisualustana -hanketta, jossa Yle tarjosi ulkopuolisille toimijoille mahdollisuutta lähettää sisältöä Yle Areenaan²³.
- Kutsuimme osallistujat suoraan. Koska kyseessä oli suora lähetys, lähetimme keskustelun kysymykset osallistujille etukäteen kommentoitaviksi.
- Yritimme pitää keskustelun Erätauko-henkisenä korostamalla kokempuhetta. Keskustelijat eivät myöskään esitelleen itseään tittelillä, vaan kertoivat, miten aihe koskettaa heitä. Tämä mahdollisti keskustelijoille myös sen, että he saivat halutessaan kertoa asiantuntemuksestaan.
- Keskusteluaika oli tiukasti rajattu striimin takia, joten oli erityisen tärkeää pitää huolta aikataulusta.
- Striimattu Erätauko-henkinen keskustelu mahdollistaa laajemmalle yleisölle oppimisen toisten kokemusten kautta.

---

23 <https://yle.fi/aihe/a/20-10005958>

Vuonna 2024 järjestetyt keskustelut

- 7.2. Haloo, kuuleeko virasto? Asiakaspalvelua luukulla vai diginä?
- 14.2. Onko yksityisyydellä enää merkitystä?
- 23.2. Ajankohtainen Kupla: Terveystieteet.
- 13.3. Pidetään yhteyttä!
- 21.3. Tuoko tietoväyry turvaa vai ahdistusta? Miten nopeasti päivittyvät uutiset vaikuttavat tunteisiimme.
- 22.3. Ajankohtainen Kupla: Tekoäly terapeuttina, kumppanina ja ystävänä?
- 3.4. Monikasvoinen puhelinprojekti – Mitä voimme oppia Nokia N-Gagen onnistumisista ja epäonnistumisista?
- 17.4. Tavoitettavissa 24/7? Digitaalisen viestinnän vahvuudet ja haasteet.
- 26.4. Ajankohtainen Kupla: Oletko digikoukussa?
- 17.5. Ajankohtainen Kupla: Kärsitkö uutisähkystä?
- 21.5. Luoko digitaalisuus turvallisuutta ja luottamusta? (Osana Kansallisia dialogeja)
- 9.8. Ajankohtainen Kupla: Koukuttava kuvaaminen.
- 13.9. Ajankohtainen Kupla: Toiveikkaat kuvat.
- 19.9. Tekoäly ja digitaalinen käsityö.
- 27.9. Mikä on digitaalisuutemme ekologinen jalanjälki? Kuka päättää, kuinka kestävä digitaalinen arkemme on? (Hyvin sanottu -keskustelufestivaalilla Lahdessa)
- 30.10. Millaista arkemme teknologia on tulevaisuudessa? Mitä sen ei ainakaan pitäisi olla?
- 19.11. Pärjääkö pienyrittäjä enää ilman digirohkeutta? Miten digitaaliset alustat ovat osa yrittäjän arkea? (Etäkeskustelu)
- 21.11. Saavutettavuus digitaalisilla alustoilla (Striimaus Yle Areenaan)

4. Keskustelun järjestäminen

Tästä kappaleesta löydät kootusti yleisiä ohjeita siitä, miten me järjestimme keskusteluja, minkä koimme hyödylliseksi ja millaisia työkaluja käytimme. Laajemmat ohjeet Erätauko-keskustelujen järjestämisestä löytyvät Erätauko-säätiön sivuilta. Niitä emme ole tähän oppaaseen lisänneet kuin siltä osin, mitä sovelsimme hankkeen puitteissa järjestetyissä keskusteluissa. Tarkoituksena on helpottaa tämän pohjalta keskusteluiden järjestämistä, kun niitä on jo testattu. Vaikka jokaisen pitää kokeilemalla löytää itselleen parhaiten sopivat työkalut, niin tästä mallista voi poimia vinkkejä. Näitä ei kuitenkaan tarvitse sanasta sanaan noudattaa.

Aikataulu

Aikataulutimme kaikki kevään keskustelut loppusyksystä 2023, syksyn keskustelut alkukesästä 2024. Keväällä mietimme keskustelujen tarkat otsikot vasta reilua kuukautta ennen joka keskustelua, mikä hankaloitti koko keskustelutarjan markkinointia. Syksyn osalta teimme kaikkien Erätauko-keskustelujen otsikot ja lyhyet kuvaukset valmiiksi jo ennen ensimmäistä keskustelua. Ainoastaan Ajankohtainen Kupla -keskusteluiden aiheet poimimme syksylläkin reilua viikkoa aiemmin mediassa puhututtavista aiheista ajankohtaisuuden vuoksi. Kaikkien keskustelujen otsikoiden päättäminen kaudeksi yhtä aikaa mahdollistaa niiden markkinoinnin kerralla. Etukäteen päätetty aikataulu mahdollistaa myös keskustelujen sijoittamisen helpommin museon muuhun toimintaan. Päätimme kunkin keskustelun vetäjän ja kirjurin myös samalla. Keskusteluilla oli yksi vastuhenkilö, joka hoiti palaverit ja huolehti aikataulun tekemisestä.

Suunnittelu

Pyrimme sitomaan keskustelujen aiheet digitaaliseen arkeen siten, että jokainen keskustelun vetäjäpari saattoi miettiä itselleen kiinnostavan lähestymiskulman. Vetäjäparin työnä oli suunnitella keskustelulle otsikko, kuvaus, rakenne ja muutamia apukysymyksiä. Alustus oli myös vetäjäparin päätettävissä: Kutsutaanko joku ulkopuolinen alustaja vai käytetäänkö alustuksessa omaa materiaalia? Kenelle keskustelu on suunnattu? Kaivataanko keskusteluun esimerkiksi eri-ikäisiä keskustelijoita, jotta keskustelu olisi mielekästä? Rajatumpi kohderyhmä auttaa osaltaan siinä, että keskustelun kutsua on helpompi suunnata. Kaikkia koskettavat aiheet ovat kutsumisvaiheessa tavallaan jopa haastavimpia, koska kutsuja on vaikeampi kohdentaa kenellekään. Lisäksi ihmisillä voi olla epävarmuuksia siitä, ovatko he riittävän asiantuntijoita puhumaan aiheesta. Tämän takia kannattaa kutsussa korostaa, ettei asiantuntijuutta tarvita.

Muistiinpanot ja kirjaaminen

Keskustelusta voi tehdä muistiinpanot tai sen voi nauhoittaa. Kokeilimme Postimuseolla molempia, ja jaoimme muistiinpanoista tehdyn koosteen keskustelijoille. Tällöin järjestäjälle jäi myös materiaalia siitä, mistä keskustelussa oli puhuttu. Kirjaaminen vaatii erillisen henkilön tekemään sitä tai vaihtoehtoisesti nauhurin. Puhtaaksikirjoitus tai litteroinnin tarkistus ja anonymisointi vie kuitenkin aikaa, joten siihen kannattaa varautua. On hyvä myös miettiä etukäteen, jos on jokin erityinen asia, jonka haluaa keskustelusta kirjata ylös. Kokemuksemme perusteella nauhoittaminen, litterointi ja litteroinnin puhtaaksikirjoitus vie kuitenkin paljon enemmän resursseja kuin kirjurin tekemien muistiinpanojen käyttäminen.

Alustus

Alustus eli aiheeseen virittävä alkujuttu kuului joka keskusteluun. Osassa se oli ulkopuolisen pitämä esitys tai puheenvuoro, osassa keskustelun vetäjän ajatuksia herättäviä huomioita esimerkiksi mediassa pyörineistä aiheista. Lyhyt, keskusteluun tähtäävä opastus näyttelyyn toimi myös hyvin keskustelun alustuksena. Tällöin näyttelyn aihe määrittää keskustelun aiheen. Alustuksiin pyydettiin myös ulkopuolisilta alustajilta historiallinen näkökulma mukaan, jolloin alustus toi keskusteluun usein henkilöhistoriallisen ja teknologian sekä viestinnän muutoksesta kertovan näkökulman. Alustuksen pituus oli 10–15 minuuttia, näyttelyopastus 20–30 minuuttia.

Markkinointi ja kutsuminen

Markkinoimme keskusteluja sidosryhmille, henkilökohtaisilla kutsuilla, Postimuseon ja Vapriikin verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa, paikallislehdissä sekä paperisina mainoksina kohtaamispaikka Kuplassa ja Tampereen pääkirjaston ilmoitustaululla. Lähetimme henkilökohtaisia kutsuja sekä työntekijöiden tutuille että muutoin keskusteluista mahdollisesti kiinnostuneille. Välitimme kutsuja myös yhteyshenkilöiden kautta erilaisten ryhmien jäsenistöille. Henkilökohtaiset kutsut olivat tehokkaimpia, mutta samalla kaikkein työläimpiä. Yhteyshenkilöiden kautta välitetyt kutsut olivat vaivaan nähden tehokkaimpia.

Ajankohtaisen Kuplan osalta kutsuja ei lähetetty, mutta viestimme tapahtumasta verkkosivuillamme, paikan päällä paperisilla esitteillä sekä sosiaalisen median julkaisuissamme. Sosiaalisen median kanavia käytimme kulloisenkin aiheen mukaan, esimerkiksi TikTok-sisältöä teimme mahdollisesti nuoria kiinnostavista keskusteluaiheista.

Kutsuissa kannattaa avata lyhyesti Erätauko-menetelmää, mutta pyrkiä silti pitämään kutsu napakkana. Ylevät lupaukset ja pitkät selitykset eivät välttämättä kuulosta kutsun saajista houkuttavilta. Ei ole myöskään hyvä tarjota kutsussa enempää, kuin mitä voit varmasti luvata. Ei siis kannata sanoa, että keskusteluilla on vaikutusta päätöksentekoon, mikäli mitään konkreettista kanavaa tälle ei vielä ole.

Osallistujien määrä

Pidimme keskusteluissa maksimimääränä noin kymmentä keskustelijaa, jotta kaikki pääsevät ääneen ja saavat puheenvuoron joutumatta odottamaan pitkään. Lähtökohtaisesti kehoitimme keskustelijoita ilmoittautumaan viimeistään viikkoa aiemmin, mutta otimme myöhemmätkin ilmoittautumiset mukaan. Mikäli keskustelijoita ei ollut viikkoa aiemmin vähintään kuutta, siirsimme keskustelun. Kuitenkin keskustelua edeltävinä päivinä tuli lähes aina peruutuksia, joten kuuden keskustelijan ryhmässä siihen oli vielä varaa ja keskustelu säilyi silti mielekkään kokoisena. Vähimmillään keskustelijoita oli neljä, mutta sitä pienemmällä määrällä ihmisillä ei ole kunnolla tilaa olla halutessaan hiljaa keskustelussa, vaan kaikilta vaaditaan aktiivista osallistumista.

Viestintä keskustelijoille

Lähetimme keskusteluun ilmoittautuneille kiittäusviestin ilmoittautumisen saavuttua sekä tiedon siitä, että varsinaiset saapumisohteet tulevat noin viikkoa ennen tapahtumaa. Saapumisohteissa kerroimme, moneltako keskustelun vetäjä on paikalla museon aulassa. Tällöin mahdollisesti vieraaseen paikkaan tulevien keskustelijoiden ei tarvinnut löytää paikan päälle itse. Pyysimme keskustelijoita myös ilmoittamaan joko sähköpostilla tai puhelimitse, mikäli he eivät pääsekään paikalle. Yhtäkään sellaista tapausta ei ollut, että osallistuja olisi vain jättänyt tulematta. Kerroimme viesteissä myös tarjoiluista paikan päällä. Meidän tapauksessamme tarjolla oli pientä syötävää sekä mehukivennäisvettä.

KESKUSTELUN JÄRJESTÄJÄN MUISTILISTA

Ennen keskustelupäivää

- Päätä keskustelun ajankohta, otsikko ja tee yhden kappaleen kuvaus keskustelusta.
- Mieti paikka ja tarjottavat – saahan tuolit laitettua rinkiin, saako paikalle kahvitarjoilun?
- Tarvitsetko kirjuria tai nauhoitatko keskustelun? Varmista kirjuri tai tiedota siitä, että keskustelu nauhoitetaan.
- Jos haluat kutsua jonkun paikalle pitämään alustuksen – lähetä kutsu!
- Tiedota tapahtumasta ajoissa – kuukausi tai kaksi etukäteen.
- Kutsu osallistujia paikalle – henkilökohtaiset kutsut toimivat paremmin, nämäkin kannattaa lähettää ajoissa ja laittaa vastaukseen jokin määräpäivä, mihin mennessä tulee ilmoittautua. Muista rekisteriseloste, mikäli kerää yhteystietoja.
- Nosta tapahtumaa esille sosiaalisessa mediassa.
- Lähetä tervetuloviesti ilmoittautuneille.

Keskustelupäivänä

- Huolehdi kirjoitusaluslata, kyniä, paperia, nimilaput ja rakentavan keskustelun pelisäännöt esille.
- Muodosta tuoleista keskusteluun sopiva rinki. Mikäli mahdollista, tuo myös pieniä tasoja paikalle, jotta esimerkiksi paperit voi laittaa pois kädestä jonnekin.
- Huolehdi tarjottavat esille.
- Hae keskustelijat sovitusta tapaamispaikasta.
- Jos järjestäjiä on useampia, niin toinen voi ohjata myöhässä tulleet paikalle.
- Varaa hetki aikaa keskustelun jälkeen ihmisille jäädä juttelemaan – lopeta keskustelu esimerkiksi varttia ennen museon sulkeutumista.

Keskustelun jälkeen

- Lähetä kiitosviesti osallistujille.
- Kirjoita puhtaaksi yhteenveto ja jaa se osallistujille, mikäli olitte sopineet näin.
- Jos keskustelun yhteenveto on tarkoitus lähettää päätöksenteon tueksi, toimita se ja tarjoudu tarvittaessa avaamaan yhteenvetoa. Näin varmistat, että yhteenveto varmemmin menee perille.

Esimerkkiaikataulu

Keskustelu: Tavoitettavissa 24/7? Digitaalisen viestinnän vahvuudet ja haasteet.

Aika: 17.4. klo 15–17.

Tyyppi: Erätauko-keskustelu, osallistujat ilmoittautuivat etukäteen.

14:30 Tila kuntoon, etäyhteyden testaaminen alustajan kanssa

14:45 Keskustelijoiden opastaminen museon aulasta

15:00 Aloitus: tervetuloa ja keskustelun pelisäännöt

15:07 Alustus (etäyhteydellä)

15:15 Pariporina alkaa

15:20 Yhteinen keskustelu alkaa

15:50 Syventyminen: valitaan käsiteltävä teema

15:55 Jatketaan keskustelua

16:40 Oivallusten kirjoittaminen

16:45 Jaetaan oivallukset muille

16:55 Lopetus: kiitos ja millainen filis jäi?

Keskustelun runko on minuuttiaikataulusta huolimatta joustava, eikä hyvää keskustelua kannata keskeyttää minuutilleen aikataulun mukaan. Sen sijaan lopetuksesta on hyvä pitää kiinni ja lopettaa keskustelu mieluummin vähän liian aikaisin kuin myöhässä.

Esimerkkikutsu

Hei,

Kiinnostaako sinua, miten tekoäly ja arjen teknologia vaikuttavat arkeemme tulevaisuudessa? Vietämmekö tulevaisuudessa aikaa metaversumissa digitaalisten kaksoisolentojemme muodossa tekoälyn ja automatisaation tehdessä työmme? Vai mahdollistaako teknologian kehitys paremmat mahdollisuudet vaikuttaa, enemmän vapaa-aikaa ja mahdollisuuden keskittyä asioihin, joihin haluamme aikaamme käyttää? Miltä sinun unelmien tulevaisuutesi näyttäisi?

Tule keskustelemaan ja jakamaan tunnelmiasi aiheesta Erätauko-keskusteluun **keskiviikkona 30.10. kello 16–18** kohtaamispaikka Kuplaan, museokeskus Vapriikkiin Tampereelle. Keskustelusta tehdään anonyymi yhteenveto, joka luovutetaan Tampereen kaupungin Älykaupunki-tiimille. Saat yhteenvedon myös itsellesi.

Keskustelun toivotaan tavoittavan mahdollisimman laajasti eri-ikäisiä ihmisiä. Et tarvitse mitään ennakkotietoja aiheesta, olet tervetullut paikalle jakamaan ajatuksiasi ja kuuntelemaan muita! Voit vapaasti jakaa kutsua myös eteenpäin.

Keskusteluun mahtuu maksimissaan kymmenen osallistujaa, joten **ilmoitathan tulostasi** mahdollisimman pian: [tähän sähköpostiosoite] tai [tähän puhelinnumero]. Tarjolla on pientä syötävää ja juotavaa, saat myös Vapriikin vapaalipun kiitokseksi osallistumisesta.

Erätauko-keskustelussa keskustelijat jakavat omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Tarkoitus ei ole löytää yhtä oikeaa totuutta tai päästä yksimielisyyteen. Tärkeintä on, että keskustelun myötä kaikki oppivat jotain uutta omista ja muiden kokemuksista. Keskustelussa on ohjaaja, joka pitää huolta keskustelun tasaveroisesta ja rakentavasta ilmapiiristä.

Noudatamme keskusteluissa Kuplan turvallisemman tilan periaatteita [[linkki turvallisemman tilan periaatteisiin](#)]

Henkilötietoja käsitellään tietosuojaselosteen mukaisesti [[linkki tietosuojaselosteeseen](#)]

Lisätietoja keskusteluista löydät alla olevista linkeistä:

[[Linkit Erätauko-säätiön sivuille ja Postimuseon tapahtumasivulle](#)]

Tervetuloa mukaan!

YLEISIÄ VINKKEJÄ KESKUSTELUN JÄRJESTÄMISEEN

- Mieti keskustelun aiheesta muutamia kysymyksiä, joita voit käyttää keskustelun tukena. Joskus keskustelijat vastaavat kuitenkin vetäjän kysymyksiin sen sijaan, että keskustelua syntyisi keskustelijoiden välillä. Tällöin voit kokeilla herätellä keskustelijoita tarttumaan toisen keskustelijan aiheeseen (esimerkiksi ”onko jollakulla samanlaisia kokemuksia?”) sen sijaan, että esittäisit lisää kysymyksiä. Kysymyksiä voit poimia myös itse keskustelusta, jolloin ne osuvat paremmin juuri silloin keskusteltavaan aiheeseen.
- Mieti, kuinka paljon keskustelua tarvitsee pitää suunnitellussa suunnassa. On positiivista, että keskustelua syntyy, mutta toisinaan on parempi koittaa kerätä keskustelua takaisin alkuperäisen aiheen pariin – siitä keskustelijat kuitenkin alkujaan tulivat keskustelemaan. Kannattaa miettiä keskustelulle jonkinlainen suunta, mitä kohti keskustelua voi viedä. Esimerkiksi tekoälyyn ja teknologiaan liittyvät keskustelut menivät helposti negatiivisien tulevaisuuskuvien maalailuksi, joten näiden osalta oli hyvä etukäteen päättää muutama kysymys, jolla keskustelua ohjasimme myös kohti toivoa ja toimijuutta.
- Älä pelkää tyhjiä hetkiä! Keskustelussa saa olla myös hiljaisia aikoja, jolloin keskustelijat pääsevät pohtimaan asioita rauhassa. Kaikkea aikaa ei tarvitse täyttää puheella.
- Pidä aikataulu väljänä ja joustavana, mutta pidä kiinni lopetusajasta. Kesken keskustelun ei kannata minuutilleen katsoa, milloin keskustelu pitää katkaista ja siirtyä seuraavaan kohtaan. Sen sijaan loppua ei kannata venyttää, vaan paketoida keskustelu ajoissa. Keskustelijoille voi tarjota tilaa jatkaa keskustelua, mutta myös mahdollisuus lähteä ajoissa.

- Ota keskusteluun mukaan nimilaput ja anna osallistujien kirjoittaa itse nimensä (yksi nimi riittää). Emme oleta tietävämme, millä nimellä ihmiset haluavat itseään kutsuttavan.
- Pyydä osallistujia kertomaan vielä nimensä, kun olette asettuneet ringiin – merkitse itsellesi ylös osallistujien nimet samanlaiseen ympyrämuodostelmaan kuin missä he istuvat. Merkitse keskustelun aikana nimen perään, kun kyseinen henkilö on puhunut keskustelussa. Tällöin pysyt paremmin perillä siitä, ketkä ovat jo puhuneet paljon ja keitä kannattaa aktivoita.
- Mieti, haluatko tarjota jotain kiitokseksi osallistumisesta. Haluatko, että keskustelijat tulevat paikalle keskustelun vai palkkion houkuttelemina? Postimuseon keskusteluissa tarjosimme museokeskus Vapriikin vapaaliput kiitokseksi.
- Kerro keskustelijoille, että voit kysyä, jos he haluaisivat sanoa jotain, mutta aina saa kieltäytyä.
- Iso haaste keskustelujen osalta on tavoittaa sellaisia ihmisiä, jotka eivät helposti osallistu keskusteluihin. Heidät voi toivottaa tervetulleeksi ja heitä voi yrittää tavoittaa, mutta ketään ei voi pakottaa keskustelemaan. Vaikka erilaisten näkemysten ja kokemusten kuuleminen lisää oppimista, niin kannattaa pitää mielessä, että esimerkiksi näkyvästi vähemmistöön kuuluva henkilö saattaa kokea painetta edustaa koko tuota vähemmistöä. Samoin muut keskustelijat saattavat leimata yksittäisen keskustelijan koko vähemmistön edustajaksi, vaikka keskustelun vetäjä painottaisi jokaisen osallistumista yksilönä. Tällaisia asioita kannattaa miettiä etukäteen, jotta keskusteluissa ei lisättäisi vähemmistöstressiä ja stereotypioita.

Yhteistyökumppanit ovat vahvuus

Kuten Arkkitehtuurimuseon²⁴ ja Kansallismuseon²⁵ Erätauko-keskusteluiden kuvauksistakin voi lukea, yhteistyöstä erilaisten tahojen kanssa on hyötyä keskustelujen järjestämisessä. Tämä sama huomio toistui myös tämän hankkeen keskusteluissa. Yksittäisten keskustelijoiden löytäminen, tavoittaminen ja saaminen paikalle on paljon hankalampaa ja vie enemmän aikaa kuin yhteyshenkilön kautta kutsun välittäminen suuremmalle ryhmälle. Yhteistyötahojen kanssa on myös mahdollista järjestää yhdessä keskusteluja, joista hyötyvät kaikki osapuolet. Koska kutsuprosessi on eniten aikaa vievä asia keskustelujen järjestämisessä, ovat kaikki sitä helpottavat keinot tervetulleita. Keskusteluita ei kuitenkaan pysty järjestämään ilman keskustelijoita.

Kutsuttaessa tuttuus on myös tekijä, joka vaikuttaa osallistumishalukkuuteen. Kun kutsu tulee tutulta henkilöltä, on kynnys olla ohittamatta sitä suurempi. Siksi yhdistykset, järjestöt, opettajat ja harrastusryhmät toimivat hyvinä siltoina siihen, että kutsu tavoittaa myös sellaisia henkilöitä, joita ei netin hakukoneiden avulla voi tavoittaa tai jotka eivät muutoin keskusteluun tulisi. Etenkin nuoret keskustelijat ovat sellainen ryhmä, joka on ehdottomasti helpompi tavoittaa yhteyshenkilöiden kautta. Kerran keskustelussa käytyään keskustelija toivottavasti rohkaistuu tulemaan toistekin ja levittää sanaa keskusteluista.

Yhteistyö tarkoitti hankkeen puitteissa myös sitä, että osallistuimme sekä Kansallisiin dialogeihin keväällä 2024 että Hyvin sanottu -keskustelufestivaalille syksyllä 2024. Molemmissa tapauksissa markkinointi ja kutsuminen olivat meidän vastuullamme, mutta keskustelut löytyivät myös tapahtumien listauksista. Suurin anti oli kuitenkin tapahtumien antama tuki esimerkiksi perehdytyksien muodossa. Kokoneiden keskustelujärjestäjien ja muiden samaan tapahtumaan keskusteluja tuovien ajatukset ja vinkit auttoivat eteenpäin myös omassa tapahtumajärjestelyssä.

Yhden keskustelun järjestimme Tampereen kaupunginkirjaston Tekoja! – Kansalaisvaikuttamisen päivässä. ”Tulevaisuuden arjen teknologia” -keskustelun aihetta puolestaan suunnittelimme yhdessä Älykäs Tampere -tiimiläisten kanssa, ja keskustelun yhteenveto toimitettiin myös heille. Näin keskustelut hyödyttivät suoraan yhteistyökumppaneita eikä vain museota.

Miten keskusteluja sidotaan enemmän museon toimintaan?

Jotta Erätauko-keskustelujen tai muiden keskustelujen järjestäminen olisi museossa mielekästä, tulisi sen tarjota jotain sekä museolle että osallistujille. Erätauko-keskustelu ei tarvitse museoympäristöä toteutuakseen, mutta hankkeen aikana kokeilimme muutamia tapoja, joilla museon ja keskustelut voisi yhdistää toisiinsa.

---

24 <https://www.mfa.fi/museo-dialogissa/>

25 <https://www.eratauko.fi/kansallismuseo/>

Keskusteluista voi poimia ajatuksia museon toimintaan, kuten hankkeen aikana keskusteluista poimimme ideoita tulevaa ydinnäyttelyä varten. Keskustelut eivät voi olla yksinomaan museota hyödyttäviä, sillä vaikka museotoiminnan edesauttaminen voisikin motivoida osaa keskustelijoista, ei se todennäköisesti motivoi riittävän isoa keskustelijajoukkoa paikalle juuri museoon. Museon vahvuus paikan lisäksi on aikakäsitys: museo käsittelee mennyttä, nykyhetkeä ja mahdollisesti tulevaakin, joten museossa käytävään keskusteluun on mahdollista nostaa esille näitä aikalinjoja. Aineeton kulttuuriperintö, aikaulottuvuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus ovat osa museon muuttuvaa roolia, joita etenkin dynaamisen museon konseptissa korostetaan²⁶.

Alustuksessa voi hyödyntää lyhyttä opastusta näyttelyyn, jossa nostetaan esille nykypäivänäkin pohdituttavia asioita. Hankkeessa kokeilimme tätä kahdesti, Radioaallon harjalla -näyttelyssä ja Hyvä ihminen – miksi holokausti koskee meitäkin -näyttelyssä. Molemmista näyttelyistä oli mahdollista nostaa esille myös tänä päivänä ihmisiä koskettavia asioita, joiden äärelle oli hyvä pysähtyä keskustelemaan. Nostalgia, muistot, huoli maailman tilanteesta ja yhteiskunnallisen keskustelun polarisoituminen nousivat kaikki esille näyttelyiden kautta. Ryhmät saivat myös itse valita, kumpaan näyttelyyn opastuksella suuntasimme.

Menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden linkittämiseen ei tarvita välttämättä näyttelyä. Museoesineet, valokuvat ja äänitiedostot voivat yhtä lailla toimia siltana eri aikatasojen välillä. Tällöin museovieras ja keskustelija ehkä myös katsoo ja kokee näyttelyn seuraavalla kerralla hieman eri silmin, jos sen tai siellä olevien asioiden pohjalta on käyty ajatuksia herättävää keskustelua. Menneisyyden aineistosta voi löytää hyvinkin ajankohtaisia, sukupolvia yhdistäviä asioita, joiden kautta museon kokoelmat tulevat lähemmäksi tämän päivän ihmisiä. Esimerkiksi puhelimeen vastaamisen vaikeus koskettaa yllättävästi eri sukupolvia. Pidetään yhteyttä! -keskustelun alustus oli pätkä Kouluradion ohjelmasta vuodelta 1963. Ohjelma oli kokonaisuudessaan kuunneltavissa Radioaallon harjalla -näyttelyssä, mutta alustukseen siitä oli valittu pätkä, jossa harjoitellaan lankapuhelimeen vastaamista. Soittamisen ja vastaamisen pelko tuntui yhdistävän keskustelijoita nuorimmasta vanhimpaan – nykyiset puhelimet kun mahdollistavat yhteydenpidon myös kuvin ja viestein, joten soittamista ei enää tarvitse käyttää yhteydenpidossa. Tämä herätti keskustelua ja muistoja vuosikymmenten varrelta yhdistäen sukupolvien kokemuksia toisiinsa.

Erilaiset keskustelijat

Olemme kaikki erilaisia keskustelijoita. Erätauko-säätiön sivuilla on ohjeita sekä sen miettimiseen, millainen minä olen keskustelijana²⁷ että siihen, miten huomioida erilaiset kielenkäyttäjät keskustelussa²⁸. Näihin kannattaa ehdottomasti tutustua.

---

²⁶ Paaskoski ym. 2022

²⁷ <https://www.eratauko.fi/tyokalu/mina-keskustelijana/>

²⁸ <https://www.eratauko.fi/tyokalu/kohti-kielitetoisempaa-dialogia/>

On kuitenkin mahdollista, että keskusteluissa haaste ei ole vain keskustelun kielen osaaminen: keskusteluissa esimerkiksi näkövammaisten henkilöiden, viittomakielisten ja erilaisten vähemmistöryhmiin kuuluvien osallistuminen on tärkeää. Samalla keskustelussa pitäisi pitää huolta siitä, että kaikki pääsevät osallistumaan keskusteluun täysipainoisesti omana itsenään ilman, että heidät nähdään jonkin tietyn väestöryhmän edustajana. Tähän on syytä kiinnittää huomiota sekä kutsuvaiheessa että itse keskustelussa. Hyvä nyrkkisääntö on, että älä oleta. Näkövammaiselta keskustelijalta on hyvä tiedustella, miten hän haluaa kohdallaan toimittavan. Esimerkiksi kokeeko hän hyvänä, että muut keskustelijat kuvailevat itsensä ennen keskustelua tai että jokainen sanoisi nimensä ennen puheenvuoroaan. Jokaisella näkövammaisella henkilöllä on omanlaisensa käytännöt. Moninaisuuden vuoksi kysymistä ei kannata pelätä.

Haastavampaa on ohjata muiden keskustelijoiden katse pois ihmisen fyysisesti näkyvästä vähemmistöryhmästä. Vetäjä voikin muistuttaa kaikkia keskustelun aluksi, että kaikki ovat paikalla edustamassa omaa itseään ja omia kokemuksiaan, eivät organisaation tai väestöryhmän edustajana tai ominaisuuksiensa vuoksi. Tähän on toki poikkeus, mikäli keskustelijat on kutsuttu paikalle nimenomaan tietyn väestöryhmän edustajiksi. Tällaisia keskusteluja on käyty esimerkiksi syrjityn ja valtaryhmän edustajien välillä, mutta keskustelun luonne on tällöin erilainen²⁹. Keskustelijoiden täytyy tietää etukäteen, mikäli he ovat tulossa tällaiseen keskusteluun. Keskustelua, vuoropuhelua ja tarinankerrontaa käytetään esimerkiksi lähihistoriassa tapahtuneiden konfliktien käsittelyssä³⁰, mutta se vaatii tarkkaa suunnittelua keskustelun vetäjiltä.

Miltei jokaisessa keskustelussa toistuvat keskustelijatyypit ovat hiljaiset ja äänekkäät keskustelijat. Tähänkin Erätauko-säätiöllä on olemassa valmiita esimerkkejä^{31,32}. Keskustelun vetäjänä tilannetta helpottaa jälleen se, kun vetäjän rooli on selvitetty alussa. Tällöin on helpompaa keskustelun aikana antaa puheenvuoroja hiljaisille tietäen, etteivät innokkaimmat keskustelijat suutu siitä. Mitä moninaisempi keskustelijoiden joukko on, sitä todennäköisempää on, että keskustelussa syntyy tiedostamattomia valtarakenteita ja dominointia, vaikka sitä ei kukaan tarkoittaisikaan. Esimerkiksi aremman nuoren kynnys pyytää puheenvuoroa vanhempien, selvästi puhumaan tottuneiden ihmisten seurassa voi olla suuri. Siksi vetäjän tehtävä on huomioida molemmat. Vetäjä luo näin myös turvallisuutta innokkaalle puhujalle sillä, että kenenkään ei tarvitse itse miettiä, puhunko liikaa. Vetäjän rooli on siis pitää huolta siitä, että kaikki pääsevät halutessaan ääneen. Samalla vetäjän kannattaa keskustelun aluksi sanoa, että aina voi sanoa, ettei halua sanoa mitään vaikka puheenvuoro tarjottaisiinkin.

---

29 Arao & Clemens 2013

30 Glendinning 2011

31 <https://www.eratauko.fi/tyokalu/hiljaiset-aanet-aktiivisiksi/>

32 <https://www.eratauko.fi/tyokalu/mita-tehda-kun-joku-dominoi/>

5. Mitä keskusteluista saatiin irti?

Kaikista Erätauko-säätiön hyvistä ohjeista ja vinkeistä huolimatta keskustelujen järjestämisen oppii vain tekemällä. Postimuseossa harjoittelimme Erätauko-keskusteluja järjestämällä työkavereille keskusteluja ennen siirtymistä yleisölle tarkoitettuihin keskusteluihin. Hankkeen puitteissa usean, erilaisen keskustelun vahvuus oli se, että se mahdollisti keskusteluihin liittyvien asioiden hiomisen ja uusien toimintatapojen testaamisen. Aiheiden puolesta lähes kaikkia koskettavat aiheet olivat tavallaan helppoja, mutta samalla kohderyhmän löytäminen oli vaikeaa. Jokaiselle jotakin ei helpota sen miettimistä, keitä tulisi kutsua mukaan keskusteluun.

Keskusteluihin osallistujat olivat lähtökohtaisesti innostuneet itse keskustelusta ja tulleet siksi paikalle. Museon henkilökunta käytti myös kontaktejaan ja kutsui paikalle jollain tavalla tuttuja ihmisiä. Joukko muodostui kuitenkin yllättävän monipuoliseksi, ja esimerkiksi sukupolvien välistä ymmärrystä digitaaliseen viestintään ja digitaalisessa maailmassa liikkumiseen tuntui keskustelujen aikana syntyvän. Kaikkia koskettavasta aiheesta löytyi myös positiivisen paljon erilaisia kokemuksia. Tätäkin on vaikea ennustaa etukäteen, kun aiheena on yleismaailmallinen digitaalinen arki. Keskustelijoista on vaikea sanoa kutsuttaessa, ketä digitaalinen arki ahdistaa, kuka ei käytä sosiaalista mediaa ja kuka taas on riippuvainen digilaitteestaan. Ellei sitten kyseessä ole joku, joka on julkisesti puhunut asiasta. Kokemukset osoittautuivat kuitenkin odotettua monipuolisemmiksi, ja hyvinkin samalla lailla asiaan suhtautuva henkilö voi kertoa täysin uudenlaisen näkökulman aiheeseen.

Ajankohtainen Kupla -keskustelut olivat konseptina hyvä ajatus, sillä se mahdollisti kevyemmät järjestelyt ja ihmisille mahdollisuuden hypätä mukaan keskusteluun keskustelun ollessa käynnissä. Käytännössä tämä ei toiminut talviloman keskustelua lukuun ottamatta, sillä Kuplan tilassa ei ollut tarvittavaa määrää ihmisiä, jotka olisivat juuri siinä hetkessä olleet valmiita jäämään keskustelemaan. Talviloma oli poikkeus tähän, sillä museossa oli enemmän väkeä ja silloin järjestetty Ajankohtainen Kupla toimi alkuperäisen konseptin mukaisesti. Tällainen pop-up-keskustelu vaikuttaa siis vaativan toteutuakseen joko keskeisemmän tilan tai suuremman kävijämäärän museossa. Yksi vaihtoehto olisi järjestää pop-up-keskustelu siten, että osa keskustelijoista on kutsuttu etukäteen, mutta paikan päällä voi myös hypätä keskusteluun mukaan. Järjestelyiltään kevyempänä keskusteluna toimi myös lyhyt opastus, jota seurasi keskustelu näyttelyn herättämistä ajatuksista.

Keskusteluista jäi museolle talteen useita sivuja muistiinpanoja, joita kertyi neljästä seitsemään sivua per keskustelu. Muistiinpanojen avulla on tarkoitus rikastuttaa näkökulmia tulevan ydinnäyttelyn sisällöistä. Koska digitalisaatio on kuitenkin jatkuvasti ajankohtainen teema, jota käsitellään monella eri taholla,

tarjoamme muistiinpanoja jatkossa myös muille tahoille, jotka voisivat niistä hyötyä. Kaikkien hankkeen aikana käytyjen keskustelujen muistiinpanot lähetettiin Sitralle. Lisäksi joidenkin keskusteluiden muistiinpanot päätyivät päätöksenteon tueksi: tällaisia olivat esimerkiksi Kansallisten dialogien osana järjestetty keskustelu ja Tulevaisuuden teknologia -keskustelu, jonka järjestimme yhdessä Tampereen kaupungin Älykäs Tampere -tiimin kanssa. Tällöin myös kaupungin hankkeen työntekijät voivat lukea muistiinpanoista näkemyksiä siitä, miten kaupunkilaiset kokevat arjen teknologian.

Lisäksi keskustelujen vetäminen tarjosi myös museon henkilökunnalle uusia oivalluksia ja erilaisen kontaktin museovieraisiin. Keskusteluja oli mielekästä, joskin aikaa vievää, järjestää. Tällaisella laajuudella ja tahdilla keskustelujen järjestäminen vei noin puolet yhden kokoaikaisen työntekijän työajasta. Tämä sisälsi keskustelujen suunnittelun, koordinoinnin, kutsuttavien etsimisen, tiedotuksen, keskustelujen vetämisen, yhteistyötahojen kanssa palaverien järjestämisen sekä erilaiset perehdytykset, joita Kansalliset dialogit ja Hyvin sanottu -keskustelufestivaali järjestivät.

Keskusteluissa syntyneitä oivalluksia

Keskusteluissa toistuivat pohdinnat osattomuudesta, digitalisaation kehityksestä, sukupolvien välisestä kuilusta ja turvattomuuden tunteesta. Samalla keskusteluissa löytyi myös aiheita, jotka tuovat luottamusta digitaalisellakin aikakaudella. Keskusteluissa pyrittiin tietoisesti käsittelemään myös toivoa ja toivottavia tulevaisuuksia, sillä digitaalisuuteen liittyvät keskustelut kallistuivat herkästi kohti turvattomuutta ja epätoivottuja tulevaisuuksia. Itse keskustelut olivat kuitenkin toistuvasti yksi toivoa tuovista asioista: Yhdessä puhuminen ja ajatuksien jakaminen ikävistä aiheista loi uskoa ja luottoa siihen, että ihmiset pystyvät edelleen kokoontumaan yhteen, puhumaan ja löytämään jaettuina kokemuksia. Emme pysty pysäyttämään muutosta, mutta pystymme löytämään pieniä tekoja, joita tehdä toivotun tulevaisuuden puolesta. Lisäksi keskustelut todistivat, että pystymme yhä olemaan erossa kännykästä, sillä useat keskustelijat totesivat, että kaksi tuntia kului nopeasti eikä sinä aikana tullut tarvetta edes vilkaista kelloa.

Tähän kappaleeseen on nostettu esille keskusteluissa toistuvasti esille nousseita teemoja ja niistä syntyneitä keskustelua.

Digosattomuus

Osattomuus ja ulkopuolelle jääminen digitaalisessa maailmassa nousivat toistuvasti esille keskusteluissa. Digitaaliset palvelut ja laitteet vaativat osaamista käytön suhteen, ja monessa palvelussa vaihtoehtoisista tavoista hoitaa asioita on joko luovuttu tai se on tehty haastavaksi. Digitaaliset palvelut on myös suunnattu ”keskivertokansalaiselle”, eikä ihmisten erilaisia ominaisuuksia ole huomioitu riittävästi kaikissa palveluissa. Erilaisia joillekin ihmisryhmille hyvin olennaisia palveluita, kuten esimerkiksi kuuroille tarkoitettu tekstipuhelupalvelu, lakkautetaan rahoituksen päättymisen vuoksi. Tämä vähentää mahdollisuutta toimia itsenäisesti. Lisäksi iäkkäämmät ihmiset eivät välttämättä saa riittävästi opetusta digitaalisten laitteiden ja ohjelmien käytössä, mikä johtaa myös siihen, että asioita tehdään heidän puolestaan. Kuitenkin myös iäkkäämmillä ihmisillä pitäisi olla oikeus valita, mitä digitaalisia laitteita ja palveluita he käyttävät. Keskusteluissa puhuttiin kuitenkin myös siitä, miten niin sanotut diginatiivitkaan eivät välttämättä osaa hoitaa virallisia asioita sujuvasti, vaikka digilaitteiden käyttö sujuu heiltä hyvin. On väärä lähtökohta, että käyttäjät joutuvat mukautumaan digipalveluihin eikä niin päin, että palveluita mukautettaisiin käyttäjiä varten. Tämäkin nousi keskustelussa esille, että nykypäivänä tuntuu, että ihmiset palvelevat tietotekniikkaa eikä toisin päin.

Tahattoman digiosattomuuden lisäksi keskusteluissa nousi esille myös vapaaehtoinen digitaalisesta maailmasta ulos jättäytyminen. Suomessa ei ole varsinaista, virallista pakkoa olla digitaalisessa maailmassa mukana, mutta on yksinkertaisesti tehty helpommaksi hoitaa asioita diginä palveluluukkujen ja -numeroiden vähentyessä tai keskittyessä johonkin keskitettyyn asiakaspalveluun, jolloin esimerkiksi tiettyyn

myymälään ei saa suoraan yhteyttä, vaan yhteydenotto menee ketjun yleisen asiakaspalvelun kautta. Tästä keskusteluissa huomautettiin, että asioita pitäisi olla mahdollista hoitaa myös luukulla niin kauan, kun digipakkoa ei ole.

Digitaalisuuden ekologinen jälki ja epätasa-arvo

Digitaalisten laitteiden osalta keskusteluissa mietitytti niihin käytetyt materiaalit: materiaaleja tulee ulkomailta paikoista, joissa työolot voivat olla hengenvaaralliset, mutta samalla paikallisilla ei itsellään ole välttämättä mahdollisuutta digitaalisten laitteiden käyttöön. Käteviä digipalveluita käyttävät siis he, jotka eivät vaaranna henkeään laitteiden materiaalien vuoksi. Digiylhteiskunta siis toteuttaa globaalia epätasa-arvoa. Samoin globaalia epätasa-arvoa pohdittiin myös digitaalisten alustojen ympäristövaikutuksien näkökulmasta: meillä on hyvin vähän tietoa saatavilla siitä, miten digitaaliset alustat, kuten pilvitallennus, sähköposti ja verkkosivut, käyttävät luonnonvaroja. Selvää on kuitenkin se, että maapallon kantokyky ei kestä sitä, jos kaikkialla käytettäisiin digitaalisia laitteita ja -alustoja samalla laajuudella kuin mitä me käytämme tänä päivänä länsimaissa. Digitaalisten laitteiden osalta tiedämme enemmän niiden valmistamiseen liittyvistä ympäristövaikutuksista, mutta digitaalisten alustojen päästöt ovat vaikeammin mitattavissa. Tässä yhteydessä keskustelussa nousi esille myös se, kenellä on vastuu digitaalisuutemme ekologisesta jalanjäljestä: digipalvelujen tuottajilla, valtiolla vai kuluttajilla? Kaikilla näistä todettiin keskustelussa olevan vastuunsa, ja vaikka yksittäinen kuluttaja ei voi tehdä paljoa, on parempi tehdä jotain kuin ei mitään.

Työtehoa tekoälyn avulla?

Tekoäly puhututti lähes jokaisessa keskustelussa. Eniten tekoälyä käsiteltiin kuitenkin siitä näkökulmasta, miten sitä voi tai ei voi hyödyntää työn tukena. Etenkin kulttuurialan osalta tekoälyn käytöstä oltiin huolestuneita ja hämmentyneitä: tekoälyn avulla pystyy tekemään luovia asioita, mutta keskustelussa todettiin, ettei generatiivinen tekoäly ole todellisuudessa luova, vaan se tekee itse asiassa hyvin kliseisen tuotoksen. Omaperäisyyden löytäminen tekoälyn avulla vaatiikin työtä ja osaamista. Sen sijaan tiedotemuotoisten tekstien, kuten uutiskirjeiden, kirjoittamisessa tekoälystä voi hyvinkin olla apua. Keskustelussa tämä nähtiin etuna etenkin yksinyrittäjien tapauksessa, kun yrityksellä ei ole erillistä viestintähenkilöä, mutta viestintää on silti tehtävä, jotta asiakkaat löytävät yrityksen.

Tekoälyn tehokkuutta pohdittiin myös keskusteluissa: esimerkiksi elokuvaleikkaamisessa käytetään tekoälyä, mutta onko tekoäly oikeasti tehokkaampi resurssien osalta? Tekoälyn tekemä jälki voi olla ihmisen tekemää huonompaa ja kliseisempää, ja vaikka se voisi näennäisesti vähentää kuluja, niin kuka siitä lopulta hyötyy? Lisäksi keskustelussa mietittiin, missä menee se raja, että tekoälyn käyttö tuntuu huijaukselta. Miltä tuntuisi, jos kuulisit kirjan luettuasi, että sen on kirjoittanut tekoäly? Jos valitaan käyttöä tekoälyä apuna jonkin tehtävän tai tuotoksen tekemisessä, pitäisi se käytyjen keskustelujen pohjalta viestiä mahdollisimman avoimesti.

Mediakriittisyys, epäluottamus ja uutistulva

Nykyinen mediakenttä oli aiheena useassa keskustelussa. Jatkuvasti päivittyvien uutisten tulva tuntui kuormittavalta monessa tapauksessa, ja kuormitusta aiheutti myös epäluottamus uutisia kohtaan. Vale uutisten sekä mis- ja disinformaation lisääntymisen myötä keskusteluissa tuotiin esille pelkoa siitä, että uskallammeko kohta luottaa enää mihinkään. Toisaalta keskustelussa todettiin myös, että jo ennen digitaalisia uutisia piti osata olla kriittinen. Nykyisin etenkin tekoälyn avustuksella on kuitenkin mahdollista tuottaa hyvinkin aidon oloisia vau uutisia, joita pystyy sosiaalisen median avulla levittämään helposti eteenpäin. Keskusteluissa huoletti myös se, että vaikka itsellä olisi tunne siitä, että osaa olla mediakriittinen, niin joillekin vau uutiset menevät läpi. Se tuntui sekä pelottavalta että huolestuttavalta. Samalla esille nousi pelko siitä, että entä jos itsekään ei jossain vaiheessa tunnista uutista vau uutiseksi? Nuorissa nähtiin myös toivoa tämän suhteen: nykypäivän nuoret oppivat nopeasti lisää digitaalisesta maailmasta, joten ehkä he oppivat myös mediakriittisiksi sopivalla tavalla. Samoin empatian merkitystä pohdittiin. Vau uutisiin uskomisen ja polarisaation ajateltiin kumpuavan ihmisten huonosta olost ja siitä, että ihmiset ovat huolissaan eri asioista. Kun joku muu ihminen tai media nostaa esille eri huolen kuin mistä joku toinen ihminen itse on huolissaan, voi se tuntua väärältä ja valheelta.

Erilaiset kommunikointitavat ja jatkuva tavoitettavuus

Nykypäivänä jatkuvasti mukana kulkevat puhelimet mahdollistavat sen, että olemme koko ajan tavoitettavissa sekä puhelimitse että erilaisien viestien välityksellä. Ihmisille on muodostunut erilaisia kommunikointitapoja, toiset suosivat puhelua, toiset viestejä. Osa laittaa viestin ennen soittamista. Keskusteluissa puhuttiin ihmisten erilaisista tavoista kommunikoida ja siitä, kuinka tärkeää olisi kommunikoida omasta tavastaan myös muille. Jatkuva tavoitettavuus tuntui tavallaan tuovan turvaa, koska silloin pystyy saamaan helposti yhteyden esimerkiksi lapsiin ja kuulee heti, jos jokin on pielessä. Samalla tavoitettavuus tuntui myös raskaalta, koska se ulottuu sekä työelämään että vapaa-aikaan. Keskustelussa nousi esille se, että välillä olisi hyvä olla rohkeasti tavoittamattomissa. Esimerkiksi kännykän unohtuminen kotiin tuntui ensin huolestuttavalta, mutta lopulta se oli myös vapauttavaa.

Digijättien valta

Digijättien valta puhututti keskusteluissa. Esimerkiksi vallan keskittyminen digijäteille oli huolestuttavaa. Esimerkiksi monen sosiaalisen median taustalla on juuri näitä digijättejä. Ihmiset viettävät aikaa eri somealustoilla, ja näiden alustojen taustalla olevilla organisaatioilla on myös toiveena saada käyttäjät käyttämään alustaa. Puhelimen, etenkin somen, kautta vielä kivikautta elävät aivomme saavat nopeita palkintoja, joten some koukuttaa meitä helposti. Samalla esimerkiksi yritykset joutuvat olemaan läsnä somessa, ja siellä algoritmit, somealustan yhteisönormit ja maksettu mainonta vaikuttavat yrityksen asiakasvirtaan. Digitaalisia palveluita tuottavista yrityksistä puhuttiin myös ekologisesta näkökulmasta: olisi hyvä, jos palvelujen tuottajat kertoisivat, paljonko niiden käyttö kuluttaa luonnonvaroja. Niillä kuitenkin tuskin on motivaatiota tehdä sitä, koska tavoite on, että ihmiset

käyttäisivät palveluja enemmän eivätkä vähemmän. Somealustoilla nähtiin keskusteluissa kuitenkin myös hyviä puolia, kuten helpompi yhteydenpito myös vanhojen tuttavien kanssa.

Tulevaisuus ja toivo

Keskusteluissa nousi esille paljon uhkakuvia teknologiaan ja digitaalisuuteen liittyen, mutta samalla myös toivoa paremmasta. Teknologian toivottiin tulevaisuudessa helpottavan arjessa niin, että se mahdollistaisi ihmisille enemmän aikaa ja resursseja tehdä jotain, mitä he haluavat tehdä. Digitaalisuus on helpottanut monia asioita, ja vaikka siihen liittyy uhkakuvia, niin keskusteluissa oli esillä myös toivoa siitä, että ne uhkakuvat onnistutaan selättämään. Empatian, kohtaamisen ja inhimillisyyden lisääntymiseen uskottiin myös keskusteluissa. Tässä vaiheessa digitaalisuus on mennyt hurjaa vauhtia eteenpäin, mutta erilaisia lakeja kehitetään myös koko ajan sen eteen, että teknologia olisi läpinäkyvämpää ja turvallisempaa käyttäjilleen.

LÄHTEET

- Alhanen, K. (ei pvm.). *Rakentavan keskustelun pelisäännöt*. <https://www.eratauko.fi/tyokalu/rakentavan-keskustelun-pelisaannot/> (Luettu 3.9.2024)
- Alho, E. 9.4.2024. *Erätauko-keskustelut Kansallismuseon uudistustyön tukena – keiden tarinat tulisi kertoa?* Blogikirjoitus. <https://www.eratauko.fi/kansallismuseo/> (Luettu 3.9.2024)
- Americans – A Dialogue Toolkit for Educators*. (ei pvm.). Smithsonian – National Museum of the American Indian. <https://americanindian.si.edu/sites/1/files/pdf/education/NMAI-Americans-dialogue-toolkit.pdf> (Luettu 3.9.2024)
- Arao, B. & Clemens, K. 2013. From Safe Spaces to Brave Spaces: A New Way to Frame Dialogue Around Diversity and Social Justice. *The Art of Effective Facilitation: Reflections from Social Justice Educators / Edited by Lisa M. Landreman*. First edition., Stylus Publishing, 2013.
- Arkkitehtuurimuseo. (ei pvm.). *Museo dialogissa*. <https://www.mfa.fi/museo-dialogissa/> (Luettu 3.9.2024)
- Bormann, T. & Campt, D. (ei pvm.). <https://www.sitesofconscience.org/wp-content/uploads/2020/01/Sites-of-Conscience-Dialogue-Facilitation-and-Resources.pdf> (Luettu 3.9.2024)
- Erätauko-säätiö. (ei pvm.). *Keskustelun vaiheet ja kaava*. <https://www.eratauko.fi/tyokalu/keskustelun-vaiheet-ja-tavoitteet/> (Luettu 3.9.2024)
- Erätauko-säätiö. (ei pvm.). *Etätauko – valmistautuminen etäkeskusteluun*. <https://www.eratauko.fi/tyokalu/etatauko-valmistautuminen-etakeskusteluun/> (Luettu 20.11.2024)
- Glendinning, W. 2011. Storytelling and dialogue as part of the Irish peace process. *Museum International: The Social benefits of heritage*, LXII (63), 1-2 / 249-250, p. 102-108, illus. John Wiley & Sons, Ltd, 2011.
- Holm, P. & Leskinen, M. & Tyynilä, J. 2017. MIKSI MUSEOON? Suomalaisten näkemykset museoista. https://skr.fi/sites/default/files/skr7/tiedostot/171212-taloustutkimus-miksi-museoon_0.pdf (9.9.2024)
- ICOM Finland. (ei pvm.). <https://icomfinland.fi/museomaaritelma/> (Luettu 3.9.2024)
- Mattila, M. (toim.) 2018. Mahdollisuuksien museo – Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja*, 2018:11. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-557-0>
- Museolaki 314/2019. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314>
- Mäkinen, M. (11.12.2023). *Yle julkaisualustana –pilotti laajentaa kokeiluja kulttuuri- ja nuorten urheilusäilytykseen*. <https://yle.fi/aihe/a/20-10005958> (Luettu 25.11.2024)
- Native New York – A Dialogue Toolkit for Educators*. (ei pvm.). Smithsonian – National Museum of the American Indian. <https://americanindian.si.edu/nk360/pdf/Native-NY-Toolkit-Educators.pdf> (Luettu 3.9.2024)
- Paaskoski, L., Silvonen, K., Vähäkari, N., Latvala-Harvilahti, P., Pelli, P., Granlund, M. & Hujala, T. 2022. Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintöverstas: Käsikirja museoiden ekososiaaliseen sivistystyöhön. *Luston julkaisuja 6*. Suomen Metsämuseo Lusto, 2022.
- Postimuseo. (ei pvm.). *Turvallisemman tilan periaatteet*. <https://www.postimuseo.fi/tule-meille/turvallisemman-tilan-periaatteet/> (Luettu 3.9.2024)
- Venieri, F. 2022. Facilitated Dialogue: An Emerging Field of Museum Practice. *EXARC Journal Issue 2022/1*. <https://exarc.net/ark:/88735/10625>

POSTIMUSEO